

הרחבת הרשת גליון

ביאורים ובירורים, הערות וציורים להרחיב הרשת, במקצוע "יורה דעה הלך א" ללומדי כולל "שערי דעה" במבצר הכוללים קרית יואל

סיון תשע"א

דעת קנית

סקירה קצרה לדעת גדולי רבותינו המזכירים בהמקצוע

מהר"ר נפתלי הירש שור זצ"ל

המיוזם (סי' ס"ט סק"ט) חולק על מהרש"ל לענין בשר שנתבשל בלא הדחה אחרונה ומסוק בסויד, וכן כתב מו"ח ז"ל בשם מהר"ר הירש שור שהכריע כרמ"א, וכ"כ בריש הסימן (סוף או"א) וכך קבלתי ממורי הרב הגדול מהר"ר הירש שור ז"ל.

הר"ר הירש שור זצ"ל היה רבו מובהק של הבי"ח וכן כתב באו"ח (פס"י תנ"א) שכן הורו רבותי מהר"ר שלמה מלובלין ומהר"ר הירש שור זצ"ל.

היה מיוצאי הלציו של ר' יוסף בכור שור מבני התומי בצרפת, וגם ר' הירש בעצמו היה מעיר עליוש אשר בצרפת (ולכן חותם אי"ע בשאלותיו לרבו הרמ"א 'הירש עליושערי' - ע"י שם סי' קי"ג) אח"כ תקע אהלו בעיר פוזנא בפולין.

היה תלמיד חבר להרמ"א ז"ל שכתב לו בכל עת ביותרת הכבוד, וז"ל הרמ"א (בשו"ת סי' צ"ח), ברוך אתה בכו"ך הוא אחיבי עמיתי האלוף הותיק, בספרות ובבקיאות הוא עתיק, היה מהר"ר הירש ש"ן, שמתני בשמעי שלותך וביאתך לשלום אף כי אמרתי שתשאר בארץ אשכנז להיות להם לרב ולמורה באחד המקומות, ואולי עדיף טפי פת הריבה ושלוח בה במדינותא לו, אשר אין שנאתן נברה עלינו כמו במדינות אשכנז מי יתן והיה עד ביאת משיחנו עכ"ל, (ועי' בס"י ל"ח ובס"י מ', ובס"י קכ"א מבקש ממנו הרמ"א שיקנה ספרו תורת העולה שיעסק בחכמת הפרד"ס עי"ש).

כמה פעמים פסק הבי"ח כמנהגי אשכנז (אף שדר בפולין) מה"ש שרבו היה מיוצאי אשכנז כנ"ל (כ"כ בשו"ת נחלת שבעה משפטי הכתובה סי' י"ב).

הגאון ר' סענדור ז"ל בעל תבואות שור ושמלה חדשה היה מיוצאי הלציו, שהיה בן ר' אפרים זלמן, ב"ר יהודה לייב, ב"ר אברהם, ב"ר שמואל בן מהר"ר נפתלי הירש זצ"ל.

וכן הגאון ר' אפרים זלמן מרגליות זצ"ל (בעל הבית, מטת, יד, שער, ראש אפרים) ואחיו בעל השערי תשובה היו מנכדיו, שאביהם ר' מנחם מאניש היה בן ר' מרדכי חסיד ב"ר מאניש מרגליות היה חתן התבואות שור.

הראב"י בעל אביאסף ואבי עזרי

הפמ"ג (סי' ס"ט מ"ז סק"ב) מביא שהראב"י ואביו הריב"ן אוסרים בשר ששהה ג' ימים אף לצל. וז"ל הגש"ד (כלל די' ס"ק ד') ר' יואל הלוי קיבל מדורות הראשונים לאסור אף לצל.

הראב"י הר"ר אליעזר ב"ר יואל הלוי (הנקרא הריב"ן ר' יואל ב"ר נתן) היה מגדולי הראשונים ומתלמידי בעלי תוספות, ר' אליעזר ממין היראים, ר' משה הכהן תלמיד ר"ת, אמנם רוב תורתו למד אצל אביו ר' יואל ומכירו כמעט בכל דף ודף.

חיבר ספרו הראב"י הנקרא ג"כ אבי עזרי, כמזכיר חיבר ספר אביאסף והכל אחד (שו"ת מהר"י מינץ סי' י', מו"ז סי' קס"ט סק"ב - ועי' בקובץ בית וועד ח"ג דף של"ט בזה).

תלמידו הגדול האור זרוע (רבו של מהר"ם מרוננבורג רבו של הרא"ש) מביא הרבה הוראות ופסקים ממנו.

אביו ר' יואל היה חתן הראב"ן ר' אליעזר ב"ר נתן (ועי' נקרא כן), שהיה מגדולי תלמידי ר"ת ואחיו הרשב"ם, והשי"ך (סי' מ"ז סק"ב) מביא מהראב"ן (סי' כ"א) בשם רבותיו ר' קלונימוס ור' אליקים ב"ר יוסף (שהיה חתנו) שהתירו, וחתנו ר' שמואל הרשב"ם (מוזכר בב"י סי' ס"ט סי"א) חלק עליו ואסר עי"ש.

~ הגיע זמן הפרעון! ~

"הכלה הנ"ל התחייבה את עצמה להכניס כל אשר לה למסור לבבה ונפשה על התורה ועל העבודה בדביקה וחשוקה בדחילו ורחימו ... ובגדי חול חולין הוא לה לבטל הפסוק והגית בהם יומם ולילה, צעפים וגם רדידים זו מעשה חידושים ופולמוס לחלוקא דרבנן, מטה מוצעת זו ששים מסכתות, ועלמות הם גופי הלכות אין מספר". כך אנו קורין ברוב וברטט בקריאת התנאים בין ישראל לאביהם שבשמים ביום מתן התורה יום שמחת התורה, מתנין תנאים מצד החתן ומצד הלכה והכל שריר וקיים.

ידוע הדבר שבפרשת נשא יש הסכום פסוקים יותר מכל פרשיות שבתורה, וכן המדרש רבה וכן הזוהר הם מרובים מכל שאר הסדרות, וביאור בספה"ק (חידושי הרי"ם, ועוד) כיון שפ' נשא חל עפ"ר תיכף אחר שבועות, שאז הקב"ה מחדש בטובו ענין נתינת התורה על כל השנה ומאיר עינינו להבין ולהשכיל בדברי התורה"ק ע"כ בשבוע זה ניתנה לנו הפרשה ארוכה מארץ מדה עי"ש.

ולפי דרכינו יש לומר בפשטות אחרי שקיבלנו ע"ע לקיים דברי הברית והתנאים האלה, הגיע עת דודים הזמן לקיים מאמרנו וחיובינו, למסור נפשינו על התורה, להגות בה תמיד, לחדש חידושים ופולמוס במסכתות הש"ס וגופי הלכות, עבר החג וגם לרבות שבעת ימי המשתה הנערכת עד יום י"ב סיון, והגיע זמן הפרעון לעמוד בהתחייבות.

בסי' קול יעקב מביא מהר"ק ר' מענדל מרימנוב זצ"ל שאמר, שבכל יר"ט יורד הארה גדולה שהשית נותן במתנה לכל אדם מוחין דגדלות ושכל חדש בידעת הבורא ב"ה, אך אחר יר"ט יוצא אותו המוחין מהאדם, והאיש המשכיל מתחיל תיכף לעסוק בתורה אחר החג, ואורייתא וקוב"ה חד הוא ועי"כ נשאר במתנה אצלו אף אחר החג, וז"ל והקרבתם מנחה חדשה היינו המתנה החדשה, לה, ע"י לימוד התורה.

צבי וחמיד ורגיג דילאון בלעותא, כמה ביטויים ולשונות של חפיצה ותשוקה שרוצה החתן ה"ה בחיורו של עולם, שנעסוק בתורה מתוך עמל וגיעה, וזהו בעיקר על תורה שבע"פ, וכמבואר במדרש (תנחומא, נח ג') ולא תמצא היודע תורה שבעל פה אצל מי שמבקש עונג העולם תאוה וכבוד וגדול בעוה"ז אלא במי שממית עצמו עליה וכו', לפי שלא כרת הקב"ה ברית ישראל אלא על תורה שבעל פה, שהוא קשה ללמוד ויש בה צער גדול, ע"כ.

כמ"כ ידוע מהאריה"ק שע"י לימוד התורה ביגיעה ובפרט בעסק הלכה משברין כח הקליפות שהוא סוד הקושיות (פרע"ח ריש שער הנהגת הלימוד, וז"ה בזוה"ק ח"ג דף רצא), ועפ"י מבאר המאור עינים (ליקוטים עה"פ וישלח יהושע) למה בתחלת הלימוד מבינין הכל בפשטות, ובפעם שניה נולדין לו קושיות וספיקות וצריך לעסוק הרבה בטירחא יתירה עד שיעמוד על הדעת, ומבאר עפ"י הנ"ל שבתחלה כשהוא מסובך בפגמים אינו מרגיש עדיין בהאמת, עד שחוזר ושונה ומצטער על שאינו מבין, ועוסק בכח גדול אז משבר כח הקליפה והכל על מקומו יבא בשלום עי"ש.

כמ"כ ענין חזרת הלימוד נקראים עמל התורה, וכמבואר באוה"ח"ק (בחוקות) דדברי חז"ל שתהיו עמלים בתורה, קאי על חזרת הלימודים אף אחר שמבינים על בורי עי"ש, על כן בואו ונצטרף להני עומלים בתורה שלומדים ושונים בהתמדה על המקצוע של הל' מליחה והל' טריפות, וכן עוסקים בחזרה על "סדר החזרה" להל' תערובות ובב"ח כל חד וחד כדאית ליה, ואז נזכה להשגה בתורה בשלימות.

לעת קזאת הננו לחזק ידי הלומדים המושכים בעט סופר, לקבוץ על י"ד דברי הש"ע והנריכ בקצירת האומ"ר שהוא תועלת גדול להרגיל אי"ע להעלות הדברים בתורה שבכתב, פעמים בא בארוכה ופעמים בקצרה, פעמים בליבון הלכתא ופעמים ללקט אומ"ר ושכחה, ועי"ז יובנו ויחקקו הדברים יותר כידוע מספה"ק (מהרש"א ב"ב י', ועוד), וחפץ ה' בידינו צליל שזוכה להבין ולהשכיל ולקיים (לאוקמי' גירסא) כל דברי תלמוד תורה, אמן.

~ יוסיף דעת ~

להוסיף הדעת בשאלות המוזכרים בספרי הפוסקים ושו"ת

(סי' ס"ט סעיף א - י"ז)

ט"ו) בשר בהמה שלנו האם מותר לשומו בשבת תוך כלי ראשון שהעבירו מהאש?

(עי' פלתי סק"ו, שו"מ תלי' ח"ג סי' מ', מהרש"ם ח"ב ע"ג, ח"ג שני"ד, אגלי טל אופה קכ"ד)

ט"ז) האם מותר לעשות המליחה ע"ג העור או הנוצות?

(ד"מ סי' ס"ח אות ט', שו"ת חת"ס ח"ו סי' ס"א, שו"ת יד יצחק ח"ג סי' פ"ב אות ג', ובדר"ת שם)

י"ז) היכי תמצא שמותר למלוח בשר בכלי שאינו מנוקב?

(דרכ"ת ס"ק ש"ז בשם תשו' נפש חיה)

י"ח) היכא תמצא שמלחו בשר בלא הדחה ראשונה ומותר אף בלא הפסד מרובה?

(רעק"א, ש"ד סי' ע"ב סק"ד, הגהות חכ"ש כאן ועי' מש"כ בהגהותיו על הפמ"ג)

י"ט) היכא תמצא שמותר לבשל לכתחלה בלא מליחה?

(פת"ש סק"ח בשם האגודה, הגהות חכ"ש, ועי' פמ"ג בסוף הפתיחה)

א) הדחה ראשונה אסור לעשותו במים קרים ואף בדיעבד אסור, מהו שיעור פושטין בזה?

(עי' רעק"א כאן, סי' ל"ו ס"ד, טו"ז סק"ה וש"ך סק"ח, כנה"ג הגב"י סק"מ).

ב) האם מותר לאכול שיריים מחתול?

(חו"ד סק"ג, ובסי' ע"ב ח"י סק"ב, ועי' שו"ת דברי חיים יו"ד סי' ס')

ג) כמה דם יש בתרנגולת?

(שו"ת גר"ר יו"ד כלל א' סי' כ"ט, הובא בגליון מהרש"א סי"א ובשו"ת מהרש"ם)

חי"ג סי' ג')

ד) לאלו הסומכין על שי' המג"א לענין זמן תפלה (כהרמב"ם דמיל הוא שני חומשי שעה), מהו שיעור מליחה בערב שבת או לצורך אורחים?

(עי' גליון מהרש"א בשם פר"ח, פלתי, ובס' ערוה"ב כאן, ועי' בס' מרא דשמעתתא הל' מליחה)

ה) האם מותר לשים מלח בשבת לתוך הרוטב או הטשאלענט? ומה הדין במלח שלנו שנתבשל כבר?

(שפ"ד סקל"ז, מ"ז סוס"י תנ"ב, ובסי' שכ"ח ס"ט)

ו) מדיח הדחה אחרונה בשטיפה חזקה וארוך צריך ג"כ ג' שטיפות או סגי באחת?

(שו"ת ויען יוסף ח"ד סי' כ"ד)

ז) הטו"ז (סקכ"ד) כתב דבשר קודם שנמלח לא מקרי חזקת איסור דרוב פעמים מולחין, ולכא' רוב התלוי במעשה לא מקרי רוב?

(נקוה"כ שם, יד אברהם עה"ג, שו"ת אבני צדק יו"ד סי' פ"א, מג"ש סי' צ"ט)

ח) עכו"ם ששם בשר בקדירה אמאי אין חשש משום בישול עכו"ם?

(ידא"ב שם)

ט) האם אמרינן תרי קולא בהפסד מרובה?

(טו"ז סקט"ו, ש"ך סי' ע' סקל"ח ובש"ד נ"א דין ג', ורעק"א סי' ס"ט סי"א)

בהגה, ידא"ב ס"א)

י) טרא"ק שמוכיל דברים אסורים יותר ממע"ל, האם נאסר מדין כבוש בכלי?

(פת"ש סקל"ג, פמ"ג ורעק"א ריש סי' ק"ה)

יא) מלח בשר ע"ג בגד או שק, מה דין הבשר?

(הגהות יד שאול, מנח"י כלל י"א דין ב', טוטו"ד קמא סי' ק"ו, שו"ת מהר"ש)

ענגיל ח"ה סי' ט"ו)

יב) כלי שנאסר ע"י מליחה, האם יכול להגעילו ע"י עירוי מכ"ד?

(סי' צ"א ש"ד סק"ח, חו"ד סקט"ו, מ"ב סי' תנ"א ס"א, ועי' בב"י כאן סי"ז)

ובד"מ סי' ע' סק"ג, ועי' שו"ת קנה בשם ח"ג סי' כ"ט)

יג) בשר כשר שנכבש בציר בכלי איסור אב"י, מה דין הבשר?

(עי' רעק"א סט"ז בשם המנ"י, ש"ד סק"י, ח' בית מאיר, חו"ד סקכ"ד, שו"ת)

מהרש"ם ח"א סי' קצ"א)

יד) מהו המקור להענין שהמולחים יהיו ישראלים דוקא?

(עי' בית לחם יהודא אות מ"א מתקנת וועד ארצות, כנה"ג הגה"ט א', יד)

יהודא סק"מ בשם בשמים ראש סי' שפ"ג)

ברכת מזל טוב

למעלת כבוד הרבני הנכבד המפורסם מוה"ר בערל שטיין זי"ו חבר הנהלת מכון הכוללים

לרגל אירוסיו בן למזל טוב

למעלת כבוד חבירו היקר

מו"ה אברהם הלל שפיטצער זי"ו - מו"ה יצחק שפיטצער זי"ו

מו"ה יחזקאל שרגא הירש זי"ו - לרגל חולדת הבן -

מו"ה יצחק מרדכי כ"ץ זי"ו - מו"ה בנימין שאלאמאן זי"ו - לרגל חולדת הבת -

החתן אברהם ווערצבערגער זי"ו - לרגל נישואיו בשעה טובה -

מו"ה שלמה אהרן סופר זי"ו - לרגל שמחת פריין בן -

~ קצירת האומ"ר ~

דברי השו"ע ונו"כ עם פסקי גדולי אחרונים באופן קצר וצח

(סי' ס"ט סי"א - י"ז)

סעיף י"א

בשר שנחבשל בלא מליחה צריך ס' בקדירה נגד כל הבשר

(דלא ידעינן, או חנ"ג לדידן - ש"ך, שמ"ה). והבשר עצמו מותר להמחבר (דפי' ממקלמ"ק אין איסור לאחר מיתה - ש"ך סי' ע"ו, או דע"י ביטול נפלט לגמרי לחוץ - טו"ז, מכ"ו).
ויש אוסרין (דהרוטב מבלבל הטעם והדם פירש - ש"ך, מכ"ו, או דהוי איסור דבוק - ט"ז, ח"י"ז דלא כפמ"ג), והמנהג להקל רק לצורך שבת או אורחים וכ"ש הפ"מ (שמ"ז). וכ"ז שהקדירה היה יס"ב, ואף שהבשר לא היה (שד"מ, דלא כמנ"י).

חתיכה שנמלחה בלא הדחה ראשונה ונתבשל כך, יש

אוסרין הבשר אף שיש ס' (רעק"א), ויש מקילין (מכ"ט, שמ"ז).

חתיכה שלא נמלחה שיעור מליחה ונתבשל כך דינה

כנתבשל בלא מליחה (רמ"א).

חתיכה שנמלחה רק מצ"א ונתבשל כך מותר אף בלא הפ"מ

(טו"ז, מ"ל).

חתיכה שנמלחה אחר ג' ימים, דינה כלא נמלחה (רמ"א, ועי'

רעק"א).

חתיכה שנבשל בלא מליחה והיה ס', ונפל לקדירה אחרת,

צריך עוה"פ ששים (מכ"ט), וי"א דאין צריך (חט"ז - כמו אפלי"ס דהיתרא).

עופות חלולין שנבשל בלי מליחה, יש אוסרים אף בהפ"מ

(טו"ז), וי"א דוקא בנתבשל עם הכבד ובנ"מ, ובלא"ה מותר בה"מ (נקר, מכ"ט).

בכל מקום שצריך ס' אין לצרף הבשר עצמו (מכ"ט, דלא כפר"ח).

סעיף י"ב

בשר ששהה ג' ימים משעה שנשחטה בלא מליחה, תו לא

מהני ליה מליחה, ואף הכלים אסורים (פכ"ב) ואם שוהה למות אחר שחיטה יש להקל למנות משעה שתצא נפשה (פכ"ב), ומותר רק לצלותו, ואף אחר צלי לא יבשלנו, ובדיעבד מותר, ובה"מ ולצורך שבת יש להקל לבשלו אחר צלי ע"י מליחה גמורה (מ"ב, חו"ד ח"י מ"ו), וכן חליטה יש מקילין (פכ"ה, ועי' תע"ז א"א ס"ק א' לאיסור ועי' דר"ת ס"ק רכ"ב), ולכן לא ישהה לכתחלה בשר בלא מליחה דחיישנן שמא ישכח

ויבשלנו, וכבד וכחל שצולין אותם מותר להשהות ול"ח שיבשלנו אחר צליה (פת"ש כ"ז).

מלחו כראוי בכלי מנוקב, ואח"כ נשרה קצת (פחות משיעור

כבישה) בכלי שאינו מנוקב, לא נאסר שאר הבשר שעמו (דאמרינן ממ"נ - טו"ז בשם רש"ל), **ויש חולקין ואוסרין** (ש"ך).

מלחו בשר להוציא דמו עם בשר שהה ג"י, נאסר ואין לו

תקנה (טו"ז), **ויש מקילין** למלוחו שנית או לצלותו ויפלוט אגב דם ידידה (ש"ך), ואין להקל, ואף דצלי פולט (מנ"י), אולי רק לגבי דזה דאחר צליה שוב לא יפלוט, ואף ציר אין פולט (מ"ב).

מלחו הבשר עם בשר אחר שנמלח כבר והודח, אם בכלי

מנוקב מותר, בכלי שאינו מנוקב אסור (דל"ש משיק שריק - מ"ב דלא כמנ"י, או כיון דבולע בשעה שאין המלח עושה פעולת פליטה תו לא פלטי - ח"י"ח). אף בכבד אין להקל יותר מבשאר בשר (שם, ופכ"ז, ועי' פליתי ע"ג סק"ה ובשו"ת כח"ס ס' ר').

בשומן אווזות יש מקילין בדיעבד לבשלו (דאין מוחזק כ"כ בדם,

ועוד דא"א לצלותו - שבו"י ובל"י), ורבו החולקים (פליתי ע"ה, לכו"ש, רעק"א ס"ד, נוב"י, חו"ד הו"ד פכ"א), ואף לבטלו בס' שומן אסור (דסו"ס אין לו היתר עכשיו לבישול - פמ"ג פתי', שנ"א, שס"א, דלא כמש"כ במ"ז), ויש מתירין למולחו ולבשלו בס' (רעק"א), ויש מתירין לבשלו במים ס', ולשפוך המים (חו"ד, ח"י מ"ו).

יש מקילין להשליכו למים רותחין ולבשלו כך, ולצורך יש

להקל (פת"ש כ"ה).

סעיף י"ג

אם שרו אותו במים תוך ג' ימים מותר לשרותו עוד ג' ימים,

פחות חצי שעה (שוהו שיעור שרי' קודם מליחה - טו"ז), ויש להקל למנות משעה שכלה כל הלחלוחית (פכ"ב). יש מחמירין בזה, ובמקומות הנוהגין להקל אין להחמיר (ש"ך).

לכתחילה בעי שרי' היטב (שעה או ב' ולכה"פ חצי שעה), דיעבד

הדחה היטב, ואם נקרו אותו מגידי דם סגי בהעברה בעלמא (ש"ך).

אין לשרות במים מלא קרח, וכן במי פירות יש להחמיר

(מ"י, שנ"ג). אם חל יום ה' ו' ביו"ט, ישרהו עיו"ט ויניחנו עד הלילה, ומיו"ש תיכף יחזירהו למים (שם).

הדיח מצד אחד לא מהני לכאורה (רעק"א, ש"ג ובדר"ת ס"ק רל"ה).

הדיחו עם עורו י"א דמהני לבשר (מנ"י, נוב"י עי' פת"ש) וי"א דלא

מהני (ש"ג). וכן עם הנוצות (עפת"ש בשם חת"ס)

ספק אם שהה ג"י מותר (רמ"א, ועי' גר"א נ"ג), וכ"ש כשמסופק

אימתי נשחט, (פליתי י"ג, דר"ת ס"ק רמ"א).

ביאור להמראי מקומות

מ' - משבצות זהב. ש' - שפתי דעת.
ח' - חוות דעת. פ' - פתחי תשובה

סעיף ט"ו

בשר שלא נמלח (ולא הודח - ש"ך) שנשרה במים מעת לעת אסור לבשלו, יש אוסרין אף לצלותו (רמ"א), ואם יש ס' במים מותר לבשלו (בששים, ע"י מליחה גמורה - מל"ז חור"ד ורע"א), (טרו"ז והרמ"א אף להש"ך, שס"א), וי"א רק לצלי (ש"ך).

וכן הדין בכבד שנכבש (ש"ס), ובשר שנקרש ג"י יש להסתפק אי דינו ככבוש או כשהה ג"י, ולצלי מותר (שם, פ"ו, ערוה"ש ע"ט, וע"י שבה"ל ח"ב סי' כ"ה לאיסור).

סעיף ט"ז

אין מולחין אלא ע"ג כלי מנוקב, או ע"ג קשין וקיסמין, או במקום מדרון או בדרך חלק שאם שופכין מים קצת בשפע זבין מיד (שו"ע וב"י), ולכתחלה יזהר שיהיו הנקבים פתוחים ושלא יהיו ע"ג קרקע, וכן יש מחמירין לשום קש שלא יסתמו הנקבים, אמנם דיעבד מותר.

בדיעבד שמלח בכלי שא"מ, נאסר כדי קליפה (דמליחה מבליע בכלי ולא מפליט - טו"ז).

אם קינח הכלי היטב ולא הדיחו והוא רותח ונשתמש בו חתיכת רותח יבש לגמרי אינו נאסר אלא כ"ק, וברטיבות קצת כדי נטילה (ולדין דא"ב כולו), ואם הוא לח צריך ס' נגד קליפות כל הכלי, ובקערה רחבה ליכא ס' (סקס"ה).

ואם הקערה צונן ונשתמש בו חתיכת רותח יבש נאסר כ"ק (כדין תת"ג), ואם הוא לח צריך ס' נגד קליפת הקערה במקום שנגע (ואף דיעבד ד"א לעולם ורתחות - סקס"ד) ויש מצריכין ס' נגד כל הכלי (מנ"י), והעיקר להקל (שם"ד, רעק"א וע"י דגומ"ר).

ואם שניהם צוננין הכל מותר, וי"א דקערה רותח עד שידיחו. ובדיעבד ידיח המאכל וכן לכתחלה אם דרכו להדיח (סקס"ז), ולכו"ע כלי חרס אסור בלא הדחה (סקס"ו), וי"א אפילו ע"י הדחה (רעק"א וב"מ בשם מנח"י, צ"א ש"ג).

וכיון שהבשר דרכו להדיחו מותר למולחו שנית בכלי זה או אחר שניקוב הכלי, ואף יותר משיעור כבישה עד מעת לעת, ובדיעבד מותר נוטלפ"ג (סקס"ח), וי"ח במליח הרבה דחריף מחלי' לשבח (רעק"א בשם מנ"י, בית מאיר, חור"ד). ויש מחמירין אם נכבש בחומץ חזק כשיעור כבישה (רעק"א, דגומ"ר כשי' המג"א סי' תמ"ז סקט"ז), ובהפ"מ יש להקל (פמ"ג סי' תמ"ז א"א סקכ"ח, וע"ע כאן ממ"א, שס"ח, שפ"ד, סי' ק"ה מ"א, ש"ב).

סעיף י"ז

אבל כלי מנוקב אין נאסר ע"י המליחה ומותר להשתמש אף ברותח, וי"ח, ובדיעבד מותר (רמ"א), ויש אוסרין בשל חרס, ובשאר כלים מתירין לכתחילה, ולדין אף שאר כלים אסור לכתחלה (סק"ע).

הרבה אין בקיאיין בהלכות מליחה

ובוודאי הפורש ממאכלי העולם קדוש יאמר לו כי הרבה אינן בקיאיין בהלכות מליחה ושטיפה שהרבה דינים מסתעפים ממנו, ובזמנינו היו כמה מוכיחים דורשים הלכות מליחה לנשים בפרטות ולא כן עתה, ובוודאי מי שרוצה להתקדש לא יסב במסיבתן, וכאשר מהרש"ל הזהיר לתלמידו בעל השל"ה במאכל יותר מכל, יעויין שם (שער האותיות אות קדושה) (תולדות פ' נשא)

אל יורה מתוך הקיצורים

ובית לחם יהודא ולחם הפנים ובאר המיב כולם שגו והעתיקו בשם עבודת הגרשוני להכשיר ומעו, והנך רואה שכמה צריך המורה לזהר ואל יורה מתוך הקיצורים רק אחר החיפוש והעיון כראוי.

(פמ"ג, סי' מ"ב ש"ד סק"ד)

נהרא נהרא ופשמי

פירש"י (תולין נ"ז), אין פשמי הנהר דומין זה חריף וזה עומד כך אין מנהג המקומות דומות וכו', וכן פירש לעיל (דף י"ח:), כל נהר מתפשט במקום שהוא רגיל שם, כלומר כל מקום הולך אחר מנהגו וכו'. ולפי"ז יל"ע בלשון הש"ך (סקנ"ג) שהעתיק מליצה זו לענין אחר, שכיון שכבר הונהג כן לא מיחה הרמ"א, ולפי"ז הפירוש לכאורה שהנהר שכבר נתפשט שם א"א להחזירו.

(יואל אשר ווידער - חיים הערש לעווי)

סעיף י"ד

בשר ששהה ג' ימים בלא מליחה ונתערבה ברוב (אף בלא ס' - ש"ך) כולן מותרת אם נמלחו או ע"י מליחה (כ"א בפני עצמו - שני"ה), ולא הוי (חרס - או החתיכה חי, רעק"א) חהר"ל, וכן לא הוי דשיל"מ, (לצלי, ואף להחולקים בסי' ק"ב, מ"מ כאן אינו אלא חומרת הגאונים מותר לכו"ע - סי' ק"ב פ"ח). ואין לבשלו יחד בלא ששים (ש"ך) ואין צריך להשליך אחד (שם).

בשר שנחבשל בלא מליחה ונתערב בששים (שם) - והטעם דגורנין שיחמם שנית, יעב"ץ) מותר (רמ"א), וי"א אף בלא ששים דבאידי"ר לא גזרו שמא יבשלם (נקוה"כ, וע"י רעק"א סי' ק"ט שם), או דהוי מין במינו, דטעם הבשר (גליון מהרש"א) או הציר (פליתי, חור"ד) שוה לטעם הדם.

חתיכה שלא נמלחה שנותרה בכשירות י"א דבטל ברוב ולא הוי דשיל"מ (משום הפסד מלח או שאינו רוצה לפגום החתיכות, או דאינו בא ממילא - מל"ה), וי"ח אם מלח מצוי ואינו פוגם הטעם ימלח כולן שנית (נקוה"כ, מל"ה).

אף כל דברים החשובים שאין בטילין אם נולד האיסור (או החשיבות) כשנתערב כבר בטל, אבל היתר בהיתר מין במינו אסור בכה"ג, (ולכן חמץ שנתערב קודם הפסד אסור - מל"ה).

המדור הלז נערך ע"י חברינו

ר' מאיר יודא אשכנזי - ר' יצחק שפיטצער. ר' יחזקאל הירש - ר' דוד יצחק ווצ"ב. ר' יוסף פנחס קעניגסבערג - ר' זלמן לייב סימאן ותשוח"ח להם

~ ניטל הלב טריפה ~

השערורי' הגדולה בעולם התורה בדן ניטל הלב טריפה

(סי' מ' סעיף ה')

- מאמר ב' -

אף^א אחר שצא תשובתו הברורה של **החכם צבי** ומחותנו הגאון בעל **סמיכת חכמים** - להתיר תרנגולת שהעידה הריבה שפתחה שלא נמצא לה לב ופסקו התלמידים שהיא טריפה כדן ניטל הלב (סי' מ' ס"ה) - מ"מ הסערה לא קמה לדממה וגדולי הדור ההוא הריצו אגרותיהם והשמיעו דעתם לכאן ולכאן.

הגאון ר' דוד אופנהיים ז"ל אב"ד פראג^ב ומדינת מעהרין יצא בתשובה ארוכה נכתב ביום א' לימי הגבלה שנת תס"ט לפ"ק, ומתוך דבריו נראה השערורי' שנתהוה סביב דיון הלז, וז"ל בריש תשובתו (שו"ת נשאל דוד יו"ד סי' ב'):

ע"ד השאלה בבעלים, אשר שמעתי קול שאון מעיר מלאה חכמים וסופרים, ובעלי תריסין מתהנדזין בדבר הלכה למעשה, ונחלק התימות לשנים, ושנים יסעו, דרך יום כה ודרך יום כה, ויעבירו קול במחנה, והעברה לחלק וללהב יצא, זה אוסר וזה מתיר. אמנם גוף השאלה אינם מתנבאין בסגנון אחד מר כדאית ליה ומר כדאית ליה^ג, וכל אחד פונה דרך ימין ועל יתדות הדרכים, דרכי נועם ולא חובלים, חבל במדה מדידת קרקע וארעא דרבנן מקרי, דמור נחית ומר נחית לעומקא דדינא, וכ"ע דורשין תחילות לחוות להם דעתי הקלושה. והנה מפני אהבת התורה ואהבת עולם עומד על עמוד השלום, עמוד החוזר לבריאת הנפש, אמרתי לגלות אוזן הימנית לגזירה שוה לכל נפש ולו לב אדבר, וה' ינחני בדרך אמת, וז"ל ה"ה הרב המתיר, עכ"ל.

ואחר שמעתיק כל דברי החכ"צ אות באות (סי' ע"ד ועי' במאמר א'), מביא לשון האוסרים וז"ל:

וצד האוסר, עלה טרף בפיהו, ומשנה בשינוי שאינו חוזר לבריאת הגוף, במעשה דהאי ריבה ששאלוה אמה, שמא השלכת הלב, ואני ראיתי חתול שהיה מהלך בזו החדר ואולי אכלה החתול, והשיבה הנערה, לא, כי אני יודעת בודאי שלא השלכתי הלב, רק תיכף אחר הפתיחה חפשתי אחר הלב ולא היה בה, והטרפתי את התרנגולת כפשט הש"ע (סימן מ' סעיף ה'), ניטל הלב בין ביד בין מחמת חולי טרפה, והוא תוספות ריש פרק אלו טריפות (מ"ב ע"א ד"ה ניקב). והוא פשוט בכל הפוסקים ראשונים ואחרונים בלי שום חולק, וכמו שפשט

א) כבר קדמנו במאמר העבר שאת מן המחלוקת הגדולות בין גדולי התורה והוראה, היה המחלוקת שנתהוה בק"ק האמבורג בנידון עוף שנמצא חסר לב המבואר בהל' טריפות (סי' מ' ס"ה) - שנלמד עכשיו בשיעור הל' טריפות בסדר של אחצ"ה - ע"כ דבר בעתו (קרי בעט"ו) מה טוב, לעבור בקציר"ת האומ"ר על פרשתא דא.

ב) למד תורה אצל בעל **עבודת הגרשוני** ובעל **נחלת בנימין**, כמו"כ למד אצל הגר"י **יעקב אביו** של החכם צבי.

בשנת ת"נ בהיותו בן כ"ו שנים נבחר להיות רבה של ניקלשבורג רבתי, כשגדולי הדור מעריצין אותו במאור (עי' שו"ת **מנחת יחזקאל** יו"ד סי' כ"ו, **שבות יעקב** אבע"ז סי' י"ט, **העב"ץ** בתורת הקנאות, ועוד).

בשנת תס"ב הוכתר להיות רבה של העיר פראג, וכה לשתי שלחנות כאחת עד פטירתו בשנת תצ"ז.

ג) בלשון השאלה יש שינוי גדול בין האוסרים והמתירים בתשובת הריבה לאמה, וכמובן זה משנה הרבה בהאי דינא, דז"ל החכ"צ "והריבה אומרת אני לא השלכתי להחתול אלא הטרפה הערץ (החתול) אבל הלב לא השלכתי לחתול". והצד האוסר כתב וז"ל, "והשיבה הנערה לא, כי אני יודעת בוודאי שלא השלכתי הלב, רק תיכף אחר הפתיחה חפשתי אחר הלב ולא היה בה". ולכן י"ל שהחילוקי דיעות תלוי במציאות השאלה (עי' לקמן).

הוראה זו בקהילתנו שבא הוראה זו איזה פעמים והטריפו עכ"ל. ובתוך דבריו מביא כמה קושיות וראיות נגד החכם צבי (שנעתק לקמן), ובעיקר מוכיח שאפשר לבעל חי לחיות זמן מה בלא לב, כן מוכיח מדברי **הגמ' והרמב"ם** ומדברי הפילוסופים, ומפריך ראיות החכ"צ שא"א לחיות כלל כן. כמו"כ מקשה על ראית החכ"צ דנשחטה הותרה ותולין בזאב (חולין ט), דדוקא שם דנטלו הזאב לפנינו משא"כ כאן שלא ראינו כלום, והריבה נאמנת נגד אמה המסופקת במציאות הדברים.

שוב כתב על דברי האוסרים שכתבו "כבר נתפשט הוראה במקומו לאסור", העיר ע"ז בחריפות, וז"ל "נראה מדבריו כאלו הוא מעשה בכל יום להיות חסר לב, זה בוודאי אינו כי אם ביומו של הקב"ה (אלף שנים), ואף אחד מאלף לא מצאתי דאית לידי משמע, כל זמן שאני יושב על כסא הוראה ושמשתי רבותי הגאונים לא בא לידי דין זה, והא מילתא דלא שכיחא^ד, אם לא באתרא דשכיחא גנבי, גונבי לבבות נמיה וחתול ובר בקתא דלהון" עכ"ל.

ולבסוף להלכה מסיק דאם הריבה אומרת בוודאי שלא זו ידה ועיניה מתרנגולת ויודעת בוודאי שהיה חסר לב פשוט שאין להקל כלל מכח סברא ואומדנא. אך אם יש מקום לתלות שאכלה החתול נראה דעדיף כוחא דהיתרא, ומסיים "ובזה דעתם תנוח בהנחה על ד' אמות של הלכה, וממילא שמעתתא רווחא, וכל חד וחד לפי מה דשמיע ליה לסיימנה קמיה, ואני כתבתי בתום לבבי ובנקיון כפי, כף מאזנים מאזני צדק, להחזיק כל בדק, ובלב שלום על דייני ישראל".

התשובה הזאת נכתבה כאמור בימי הספירה תס"ט לפ"ק, ואחר שנתיים הוסיף אח"כ הערה אחת קטנה שאכן קיים פסקו להלכה ולמעשה, וז"ל "היום יום ג' ד' ניסן תע"א, באתי לידי שאלה בתרנגולת שלא מצאה בה לב וליכא מידי למיתלי ביה, והטרפתי". והיחידוש הוא שאף אחר תשובתו והשגותיו של החכם צבי שסותר כל דבריו (כדלקמן), עכ"ז הוא לא חזר ביה והטריף, ועל כל דברי החכם צבי הניף ידו וסילק כל ההשגות (והוא לו נדפסה בח"ג יו"ד סי' ג' ונעתיקו לקמן בעזה"ש"ת).

אף שהגר"ד לא כתב התשובה אל החכם צבי דוקא, מ"מ נראה שהתפשט התשובה ביני עמודי דגירסא, והוכרח החכם צבי להשיב באורך וברוחב ולסתור על דבריו ולחזק פסקו הראשון שיצא להיתרא, וכתב תשובה ארוכה מלא טענות והשגות בלי הזכיר אל מי הדברים מכוונים, וז"ל בראש דבריו (סי' ע"ז):

"אצבי"א^ה, סבור הייתי שלא יסתפק אדם אשר בשם חכם יכונה בחיי כל בעלי חי גשמי שהם תלויים בלבו ושבהעדרו יעדרו בעליו, על כן באתי בקצרה בתשובתי הראשונה, ועתה רואה אני שמקצת מחכמי הארץ הזאת נתספקו בדבר, הנה כי כן ראיתי כי טוב לפרש שיחתי

ד) עי' **טו"ו** (סי' ס"ז סק"ב) דאין לכתוב ונהגו להחמיר על דבר שאינו מצוי לגמרי לא שייך בזה מנהג, אמנם עי' מש"כ (סי' מ"ח סק"ב) בדן נימוק הכבד "וכן אנו דנין זמן רב הלכה למעשה בכל יום שאין לאסור בנרקב וכר", וע"ע **בדרכי** (סי' ל"א), וע"ע **בש"ך** (סי' ק"צ סק"ג) בשם **הכסף משנה** כן.

ה) ר"ת אמר צבי בן **יעקב אשכנזי**, (אגב: ידוע וברור שהחכ"צ היה מיוצא אשכנזי ואף שחותם א"ע בתשובה זו "הצעיר צבי בהרב המובהק כמוהו"ר יעקב זללה"ה מאובן הנקרא צבי אשכנזי ס"ט", וכן בהרבה תשובות, והוא כינוי ליוצאי ספרד, טעמא אחרינא איכא בהדי, ואכמ"ל בזה, ועי' בס' **יש מנהלים** סי' נ"ה ובקו' **חילוקי אבנים** דף תי"ז).

ולהסיר מעלי הספיקות שנסתפק חכם אחד על תשובתי, והנני משיב והולך על סדר הקונטרסים שכתב החכם הזה".

וכדי להבין דברי חכמים וסברותיהם - אשר זהו אשר נשאר קיים לנו מכל המחלוקה הלז שהוא לשם שמים¹ - נעתיק בקצרה עיקרי דברי

החכם צבי שכתב להיתר והשגותהנשאל דוד עליו וטענות החכם צבי להשיב על כל השגותיו וכו'.

היתרו של הגאון החכם צבי

(א) דבר פשוט וברור שאי אפשר לבעל חי לחיות בלא לב אפילו שעה אחת, על כן מוכרח לומר שנפל הלב לארץ בעת פתיחתה ואכלה החתול.

והא דקיי"ל ניטל הלב טריפה (משמע דיכול עוד לחיות דאל"כ נבילה הוא), אי אפשר אלא בגוונא שחתכו הלב ושחטוהו מיד, או שרואין שהיא מסוכנת ונוטה למות, אבל בתרנגולת בריא ושמן אי אפשר בשו"א לומר שחסר הלב.

(ב) וכן נראה **בכסף משנה** (שחיטה פ"י ה"ט) שנתן טעם למה השמיט **הרמב"ם** ניטל הלב טריפה, ע"ז כתב וז"ל, אבל אברים שאם ינטלו ואי אפשר לה להתקיים אפילו שעה אחת לא מנאם עכ"ל.

(ג) וכן נראה מלשון **הזוה"ק** (ח"ג דף רכ"א): שהשיב אליהו הנביא מה שהשיבו לו במתיבתא דרקייעא וז"ל, כמה דשייפין לא יכלי למיקם בעלמא אפילו רגעא חדא בלא לבא.

ואף שאין לפסוק מלשון הזוהר, מ"מ כאן הדבר מושכל מאליו, ועוד דכשאין הזוהר חולק על הגמרא קיי"ל כוותיה.

(ד) בכל ספק טריפות שנולד אחר שחיטה תולין להקל כמו בזאב שנטל בני מעיים והחזירים נקובים (חולין ט). ואף דאיכא ריעותא לפנינו (שהבנ"מ נקובים שלא במקום שיניו - תוס' שם) עכ"ז תלינן.

ואף בספק טריפה שנולד קודם שחיטה תלינן להקל אם איכא מידי לתלות כמו בספק שונא ספק כלבא (שם נג:), כ"ש דהיתרא שכיח ופשוט טפי מהאיסור.

(ה) אין הריבה נאמנת לאסור דבר שאינה שלה היכא דלית לה מיגו (**ש"ך**, יו"ד סי' קכ"ז סק"א) וכ"ש כשהיא עצמה אינו ברור בזה, ולבסוף דבריו מסיק דכל זה להתלמד במקום אחר דבנידון דידן אין צורך לכל זה, והדבר פשוט שהתרנגולת מותרת.

השגות הגאון ר' דוד אופנהיים ז"ל

עכשיו נעתיק בקצרה השגות הגאון עליו על אלה החמשה נקודות (ולא נכפיל שנית דברי החכ"צ אשר עליו יסובבין השגותיו).²

(א) אין אלו אלא דברי נביאות³ לומר דהדין דניטל הלב טריפה איירי

דוקא בכה"ג ששחטוהו מיד או שהיתה חולה ומסוכן במדריגה התחתונה, דהרי קיי"ל (שם נז:), טריפה משבחת⁴. ואין לחלק מסברא בין טריפה לטריפה, ועוד דאפשר דעכשיו כבר נתנוונה התרנגולת מגדולתה ושמינה הקודם לה⁵, ועוד אפשר דנבראת כן⁶.

(ב) אף שראיית **הכסף משנה** הוא לכאורה ראייה ברורה, מ"מ הדבר צ"ע מאוד לסמוך על דעה זו דעת יחיד שהרי **התוס'** (שם מג.) ו**הרשב"א** (ב"ב ש"ג) חולקין ע"ז דתירצו תירוץ אחר ע"ז, דהא דלא נמנה ניטל הלב והריאה בין הטריפות, דבכלל נקובין הן, ולא קא מתרצי כתירוץ הכס"מ, ע"כ דס"ל דאפשר לחיות חסר לב⁷.

ועוד דעל הכס"מ קשה **דהרמב"ם** מנה שם חסר הקיבה והמסס וביהכ"ס, דלכאורה לפי דעת האומר אפשר ג"כ דאי אפשר לחיות כן אפילו שעה אחת ואעפ"כ מנה אותו⁸.

וגדולה מזה מצאתי בס' **דמשק אליעזר** (פא"ט ס"א סט"ו) דאם נבראת חסר מרה או חסר

לב איכא פלוגתא אי כשר עכ"ל, אך באמת לענ"ד דבר זה ישתקע ולא יאמרמשום פוסק בעולם דחסר לב כשר ואולי הוא טעות הדפוס וכו', וכן משמע **מהרמב"ם** (שם פ"ו דין כ' - והוא הדין דסי' נ' ס"ג) דכל אבר שניקב משהו טריפה כך בניטל כולו או נברא חסר, משמע דאפשר להמצא כן⁹.

ועוד דלפי"ד **הכסף משנה** דא"א להיות במציאות חסר לב, גם יתר לב אי אפשר דקיי"ל יתר כנטול¹⁰, ובהדיא מצינו מציאות של יתר לב

(ט) טריפה משבחת שמענו אבל נבילה משבחת לא שמענו וחלילה לנו לומר כן. ור"ל דניטל הלב א"א לחיות כלל והוי נבילה ולא טריפה.

(י) אבל בין טריפה לנבילה יש הרבה חילוקים, שטריפה אינה מטמאה, חי עד י"ב חודש, (ועי' **בבב"א** (בבב"א להל' טריפות) כמה חילוקים בין טריפה לנבילה).

(יא) אחרי שנבאר שמשכן רוח החיני הוא בלב אליבא דכו"ע, והאברים א"א להם להיות חיים וניזונים בלתי כח החיני ונפש החיים אשר בלב משכנה ולכן הוא נבילה, וכ"כ **בוהר** פ' שלח (ח"ג דף קס"א). ובפ' ויקהל (ח"ב דף קצ"ח): עיי"ש, א"כ היאך יתכן שהלב מלך ותוקף כל האברים ילקח ויתמסמם כולו והאברים כולם הם בריאים ושלמים בלי שינוי כלל, ודאי זה נמנע.

וכן הסכים **האר"י הקדוש זצ"ל** לזה שהלב הוא משכן הנפש ולכן הוא מת באחרונה אחר מיתת כל האברים, כ"כ בשמו הגאון **המהרי"ט ז"ל** (צפנת פענח בעלות דרוש ב'), ומקורו **בוהר** פ' נשא (ח"ג דף קכו:). שכל האברים מזיעין בשעת יציאת הנשמה מהם, והלב מזיע באחרונה, מלכד היות נראה דכדרי שחוק והיתול שימם הלב ויהיה לאין ולא ישאר ממנו מאומה וכו', והתרנגולת שמינה ובריאיה וחזקה¹¹.

(יב) לא נשמע ולא נראה דבר זה לאחד מן הפוסקים ולא אפילו אחד מן המדברים, וחלילה בל יראה ובל ימצא לשום אדם בעולם שיאמר שאפשר לבעל חי ליבראות בלי לב וכל השומע יצחק לו, ואם גלגלות או וישט אטום אינו ולד כ"ש בלי הלב שהוא המלך ומושל ושליט בכל הגוף.

(יג) הם לא באו לתרצוי קשיא זו רק לדחות שיטת **הראב"י** דניטל המרה כשר אבל לא נחתי לחלק אי הוי טריפה או נבילה. ועוד דהם א"א לתרץ כהכס"מ דא"כ מ"ט לא מנה חסר הקיבה, ריאה, דקין וכו', דזהו אל הוי נבילה אלא טריפה, וע"כ תירצו דכ"ש מנוקבה, וחלילה לנו לומר שיחלקו רבותינו בדבר שרבין של ישראל בעל כס"מ כתבו בפשיטות משום שהחוש והמציאות וכל החכמים שלפנינו מעידין עליו¹².

(יד) זהו מערכה על הדרוש, הלא כל עיקר הדיון הוא שהלב שונה מכל שאר אברים ורק בלעזר א"א לחיות אף לרגע, ועוד דהיאך חולק על הכס"מ בלכאורה ואפשר.

(טו) תמה אני על זה החכם שהוא מטעה ומשבש מאומדן דעתו וכו', והחילוק פשוט ומבואר דהרמב"ם לא איירי בהאבר הנכבד הלב רק בשאר אברים שאפשר ליברא בלעזרם, דוק ותשכח.

(טז) גזירה זו אינה שוה ואין דמינו עולה יפה, דבלי לב דוקא הוא מן הנמנע דכיון

מעשה שהיה...

(ללומדי הל' טריפות)

מעשה שהיה אצל רפת הפרות שחולבין משם חלב להפירמע דבש בחודש שבט העעל"ט אירע שאלה בלתי מצוי' שנולד עגל עם חמש רגלים, רצה לומר שלש ידים, והיתר יד היה לו ג' חלקים כרגיל וגם מפרסת פרסה, ומקורו מקומו יצא מעל חוליות השדרה למעלה מהידים והרגל לא הגיע עד הקרקע.

ונשאלה השאלה אי יש לה דין יתר כנטול, (דהיינו שחסר אחד מחוליות השדרה וכו'), ונוגע אי מותר ליקח חלב מבהמה זו? ואם יכול לשהותה עד י"ב חודש? ומה הדין אם נתערב החלב בין אחרים?

(נשאל מאת כ"ק רבינו שליט"א)

(ו) עי' בספר **זכרון יעקב** (ח"א פ"א - להג"י ליפשיץ ז"ל) שהאר"י בזה שמכל אלו המחלוקת בין גדולי ישראל שהיו לשם שמים נשארו שני הצדדים חיים וקיימים בגדולתם, משא"כ המחלוקת מצד פורשי ישראל ובעלי מחלוקת נבלעו באדמה כקרח ועדתו.

(ז) לתועלת הלומדים וכדי שיכיל היריעה נעתיק דבריו והשגות החכ"צ עליו בהערות מתחת לקו למען ירוץ בו הקורא ולא ישגה בצירופן.

(ח) וודאי לשבח קאמר וכפ"י **התוס'** עירובין ס: (עיי"ש בתורה"ה אין אלו דלשון זה לשבח קאמר ואין הכוונה ללול שאין בהם טעם, ועי' **בבב"א** בבב"א מ"ה. ועי' ברא"ש חולין פ"ח סי' מ"ט מובא בב"י סי' ס"ט ס"ח לגנאי קאמר). שהרי כך הוא האמת כמו שעתידינו אנו לבאר.

(שחיתות הרף). וכ"ת דחסר לב אי אפשר ויתר לב אפשר וכשי' **הרשב"א** (סי' צ"ח), הלא **הש"ך** (סי' נ"ז סקמ"ח) מביא בשם **מהרש"ל** שחולק ע"ז ומביא תירוץ הראשון דיתרת חי בדרך נס ומ"מ הוי טריפה עיי"ש.⁷

שוב מצאתי בתשו' **הרשב"א** (סי' קס"ג) וז"ל: בהמה שאין לה מרה או שאין לה לב טריפה דהא חסירה הוא עכ"ל, משמע שיש מציאות כזה. (ג) אף שאמת הוא דנקטינן כהזוהר כל שאינו מתנגד לש"ס דידן, וכמבואר בב"י (או"ח סי' כ"ה) ובתו"ח (כלל צ' דין ב'), מ"מ אין משם ראייה לניד"ד, חדא דזוהר איירי מלב האדם דממשיל כלל ישראל ללב האדם, ואדם מבהמה לא ילפינן (תוס' שם מ"ב:), ואף למסקנת התוס' דדוקא כשיש חילוק בין האיברים משא"כ

באיברים שווין שפיר ילפינן מזה לזה, מ"מ כאן אנא נמי חילוק לבבות ידענא, דאדם אית ליה שכל והבנה בלב תליא וכשנטול לבו כל אבריו כאילו אינו כיוון שנטול ממנו המדע והשכל דדא חסר מה קנה (נדרים מא.), משא"כ נפש הבהמה יורדות למטה מגדר השכל וע"כ אין תפקיד ומטרת לבו דומה לשל אדם כלל, ולכו"ע לא ילפינן.⁸

ועוד דאף הזוהר אינו אלא משל⁹ ולא קאמר דאי אפשר לחיות כלל, אלא כתב לא יכלו למיקם בעלמא וכו', וכוונתו כמוש"כ ביהושע (פ"ב י"א) ולא קמה עוד רוח באיש, אף שהיו חיים וקיימים.¹⁰

שוב מצאתי בס' **שערי שמים** לאביו של הרלב"ג (מ"ט דף מד:) ורוב

שאר מקום לנפיש איזה מקום מנוחתה, אבל בשתי לבבות יש מקום לנפש לשרות בו. וכבר הוכחתי דכ"ף הדמיון (ויתר כנטול) אינו שוה ממש. וראי' לזו מגמ' (מנחת לו.) דבכור הנולד בשני ראשים חייב בפדיון הבן, והנולד בגלגולת אטומה אינו בכור (נדה כ"ד.), הרי לך דיתר אינו כנטול. ומאריך בזה יותר מג' דפים להוכיח דכ"ע והכס"מ מכלל סברו דיכול לחיות בשני לבבות, רק דהוי טריפה (ואינו חי יותר מבי"ח).

(י) המעיין היטב יראה **שהש"ך** לא דק בזה, דאדרבה **הרשב"א** סובב והולך שאין תולין בנס, רק אומרים סהדי שיקרא הם עיי"ש, וזה ברור דלא חיישין למעשי נסים נגד הקבלה הידועה לנו אף כשבאו עדים ואומרים כן, כגון בענין חילוק הלבנה (רי"ה כ:), וכן בענין סימני גדלות (נדה מה.), ואף ר' מאיר דחייש למיעוטא למעשי נסים לא חייש (יבמות ק"א.).

(יח) הרואה בתוס' שם יראה שאף ר"ת לא עלה על דעתו אלא לומר דאף שבאדם יכול לחיות אעפ"כ אין ראי' לבהמה דלית ליה מזל, אבל להיפך שבהמה יוכל לחיות אף מה שאדם אינו יכול זה וודאי לא עלה על דעת שום פוסק מהראשונים או אחרונים לומר כן.

(יט) משמע בגמ' דילפינן שפיר טריפות בהמה מאדם (עי' חולין מ"ב: מ"ה: מ"ז:). ואם רוצה לחלק **דהזוהר** איירי מלב אדם דוקא דהשכל והבנה בלב משא"כ בעוף, אוכית איכא, דבעל המאמר שם **בוזר** הוא ר' אליעזר בן הורקנוס, ומצינו **בילקוט** (ריש משל) החכמה היכן הוא מצוייה, ר' אליעזר אומר בראש, וכן מבואר שם בזהר דאף שהשכל והחכמה במוח מ"מ הלב הוא במקור לכל חיות הגוף, וא"כ אין חילוק בין אדם לבהמה.

(כ) כבר הורנו אבותינו ורבותינו הקדושים שאין להוציא שום דבר מדברי תורה מפשוטן הן תורה שבכתב והן בע"פ, והיו יסוד כל התורה והנביאים כולם חוץ כשהחוש או המקראות סותרין וכמבואר בגמ' (שבת 30.), ובתשו' **הרשב"א** (ח"א מסי' תר"ד) יצא הקצף מלפניו ורצה להכות האומרים כן עד חרמה, וע"ע בס' **האמונות לר' סעדי' גאון** (מ"ז פ"ב) באורך.

(כא) לא ידעתי הדמיון זל"ז, אדרבה אמרו חז"ל (ע"ז נח:) לשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד, ובכל מקום בזהר אין פירושו אלא ל' חיות ממש כידוע להרגיל בלשונו (עי' בראשית י"א. אמור ג.). ועוד דא"כ אין המשל דומה לנמשל, דהרי בורדאי אין לעולם קיום כלל בלתי ישראל (תענית ג:), וכמו"כ במשל כוונתו שאין להגוף חיות כלל.

דבריו מלוט מספר הנפש להרמב"ם¹¹, וז"ל:

כי שורש התנועה הוא מן המוח ולא מן הלב. והביא ראייה על זה, כי פעם אחת היה לו קוף אחד והוציא הלב מתוכה והתנועה י"ב שעות, נראה כי שורש התנועה הוא במוח. וכן נמצא תמיד באלו צידי העופות שמוציאין הלב ומאכילין אותו לעופות הדורסין, ויעופפו אח"כ זמן מרובה וכו'. ועוד הגיד לי אחד מאומותנו הנאמנים, כי פעם אחת ראה שהוציאו לב אחד מן העוף ודלג מלמטה למעלה זמן מרובה. וזה יעיד כי התנועה היא מן המוח עכ"ל.¹²

ואף שיש פילוסופים החולקים ואף, ובכלל אין ראייה כ"כ מדברי הפילוסופים, מ"מ גם בש"ס דילן נראה כן, במס' יומא (פה.) נחלקו עד היכן הוא בודק (באדם ספק חי ספק מת), עד חוטמו וי"א עד לבו, ופירש"י בלבו, יש להבחין אם יש בו חיות שנשמתו דופקות שם, ומר אמר עד חוטמו, דזמנין דאין חיות

ניכר בלבו וניכר בחוטמו, וכן איפסיק להלכה בדודקין בחוטמו (**רמב"ם**, שבת פ"ב ה"ט, רוצח פ"ט ה"ט).¹³

(ד) בזה יפה כוחו דהיתרא, אף שיש לחלק ולומר דדוקא שם יש לתלות כיון שראינו שהזאב נטלן והחזירן משא"כ כאן שלא ראינו שהחתול יקח כלום, מ"מ אין זה קושיא ד"ל דל' הברייתא נקט, או משום דאל"ה בוודאי אסור עיי"ש.¹⁴

וכן הראי' של ספק שונא ספק כלבא יש לדחות דשם מותר מכח ספק ספיקא (דדרוסה אינו אלא ספק), מ"מ יש להקל ולתלות שאכלה החתול מלומר שהיה חסר לב דלא שכיחא, וכמוש"כ **הרא"ש** (פא"ט סי' מ"ט) בנשתנו ולא חזינן שנפלו לאור לא תלינן, אלא תלינן בשינוי אברים, וכן קיי"ל (סי' נ"ב ס"ו).

(ה) הריבה נאמנת על מה שהיא בידה אף בלא מיגו, מטעם דבעלים נאמנים על מה שהוא להם (**רא"ש**, גיטין פ"ה סי' י"ג, **מרדכי** קידושין סי'

כב) טעה בזה שרק הענינים האמורים בחכמת אלקות הוא **מהרמב"ם** ולא חכמת הטבע, ועניני הטבע הם דעת גאלינוס שר"י, אבל אריסטו שר"י סובר שהכל תלוי בלב, וכן סובר הרמב"ם בספרו **המורה** (ח"א פל"ט, ע"ב).

(ג) כ"ז אינו כלום שאין זה חיות רק פרכוס בעלמא אחר מיתה, וכ"ה **במשנה** (אחלות פ"א מ"ו) ובפ"י **הרמב"ם** שם, וז"ל, וזה הבע"ח יתנועע ונבו מאד מאד אחר חתיכה ואמנם יקרה זה לקצת מיני בעלי חיים כאשר לא יהיה כח המתנועע מתפשט בכלל האברים משורש והתחלה א' אבל תהיה מתפרדת בכל הגוף עכ"ל. אמנם יקרא מת אע"פ שהוא מפרס, והוא הוא אותו הנענוע שהיה הקוף מתנענע וגם העפיפות והדילוגים של העופות. תדע שבאותו ספר עצמו כתב באותו מקום כי פעמים שחוטכין ראש האדם וילך הגוף אח"כ דרך מוגבלת, וכן סיפר לי אחד מדורשי החכמה מן הגדולים שבהם שראה בעיניו איש אחד שנתחייב ראשו למלכות בחתיכת ראשו, ואמר לעבדי המלך כי אחר חתיכת הראש ילך עד מקום מוגבל להם וכן עשה ושם נפל עכ"ל. וכן מבואר בגמ' (רוטא מ"ה:) ו**ברמב"ם** (ירושע פ"ט ה"ט).

(כד) דבריו אין צריכין ביטול שהם דחויים מעיקרא ומבוארת הביטול, דפשוט וברור שהנשימה הוא מן הלב ורק כשיש חיות בלב, רק לפעמים אין ניכר הנשימה בהלב שהוא חבוי תחת החזה לכן נבחן וניכר בלב, וכ"כ **רש"י** בדבריו.

(כה) **באבע"ז** (בראשית, ב' ד') וז"ל, והטעם באפי', שבהם יחיה האדם כי הם יוציאו האוויר החם מחום הלב ויביאו אחר, וכ"כ **בצידה לדרך** (מ"א כלל א' פט"ו). וכן סובר **הכוזרי** (מ"ב סי' כ"ז ומ"ד סי' כ"ה) ע"י כפי' **קול יהודא** שם, וכ"כ בס' **שער השמים** (מ"ט), **שבילי אמונה** (נתיב ד' שביל ב'), ר' **סעדי' גאון** בספרו אמונת ודיעות (מ"ו פ"א), מכולם נראה שעיקר הנשימה הוא לצורך הלב ואם אין לב אין נשימה, "ומי זה אשר ערב את לבו לפקפק על דברים ברורים ומוסכמים מכל החכמים אשר מעולם ומושכל ראשון בפי כל הבריות". (כה) איני רואה מן הצורך להשיב עליו דממילא נפיל למעיין קצת בדברים.

ועוד יותר שהריבה נחשבה כבעה"ב, כדתנן (ב"מ לו.) כל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד¹³, וכן קי"ל לענין עירוב (או"ח סי' שס"ו ס"ג)¹⁴, וכ"ש היכא שאין אמה מכחישתה רק מסופקת בדבריו לכו"ע הריבה נאמנת לאסורה.

ולבסוף דבריו מסיק לחלק כנ"ל אי הריבה אומרת בברירות שלא היתה להתרנגולת לב או נותנת מקום לתלות שאכלה החתול.

כאמור החכם צבי יצא בקסתו לקראתו וסתר כל דבריו והוסיף להביא ראיות נגדו (ולהקל על הלומד הבאנו כ"ז בהערות מתחת לקו ע"ד הנשאל דוד).

הגאון בעל פנים מאירות

כמו"כ שלח מכתבים אלו למחותנו הגאון ר' מאיר אייזענשטאט ז"ל בעל שו"ת פנים מאירות¹⁵, הלה לא הסכים לכל דבריו והשיב בתשובה (שו"ת פנים מאירות ח"א סי' כ"ג) להשיג על כמה מדבריו, אף שהיו מחותנים זה לזה וכמו שמתנצל בריש דבריו, וז"ל: "אמרת להשיב מפני הכבוד כבוד חכמים ינחלו טוב, ושתייתי בצמא את דבריו, ומה מאוד היו

נוחים וערבים וחביבים דבריו עלי, אך באשר זכיתי לידבק בזרעו יאמרו מחנפי רבנן אהדי, ע"כ אמרתי לכתוב הרשום בכתב אמת מה שיש לבעל דין לחלוק על סברתו דמר", ונעתיק בקצרה השגותיו על דברי החכ"צ.

א) אמת הדבר שאי אפשר לבעל חי לחיות - וכ"ש להיות בריאה ושמיינה בלי שום סימני מסוכנת - בלי לב (וע"כ אינו חולק על אות ב' וג'), אבל הכא ריעותא גדולה לפנינו שפתחה הריבה את התרנגולת ורצתה לבדוק אחר הלב כדי לפותחו או בשביל שלא ישאר מחובר בתרנגולת ויאסור התרנגולת בבישול "כי כן דרך נשים הזריות לדקדק להוציא הלב קודם המליחה" ולא מצאה, וע"כ יש לחוש שנתמסמס הלב עד

(כו) קל להבין שיש די השיב במש"כ בתשובתי בקצרה (סי' ע"ד), ועוד כתבתי בתשובה למחותני הפנים מאירות (סי' ע"ט - ועי' לקמן).

(כז) אין לו מקום בכאן דהתם יודע המפקיד שהדרך להפקידן ביד אשתו ובניו, וכן הדין בשכירו ולקטו המצויים אצלו תמיד, משא"כ כאן.

(כח) לא ידעתי מה ענין שמיטה אצל הר סיני, וכי אדם רוצה שיהא בנו הסמוך על שלחנו נאמן על שלו יותר ממנו אלו דברים בטלים מאליהם.

ועל הטענה (שכתב גם הפנים) שכאן הריבה ראה בבירור שלא היתה לה לב והיו ריעותא, מספר ע"ז וז"ל "ומעידני שבביתי היתה אשה אחת משכלת ובקיהא בתרנגולים ופתחה בטן תרנגולת להוציא מעיה ובפתחה ובהוציאה את המעים לא מצאה הלב, וקראה לאשתי ואמרה לה ראי זה דבר חדש שלא נמצא לב לתרנגולת זו, וא"ל אשתי שתבדוק ותחפש בארץ, ובדקה ומצאה הלב בין קסמים וקשקשים שהיו שם, באופן שנפל שם הלב מעצמו ולא הרגישה האשה הנזכרת בנפילתו עם היותה בקיאה וזרייה הרבה, באופן שאינו דבר חדש ולא זר אם יפול הלב לארץ בפתחת בטן תרנגולת ולא ירגיש הפותחה.

(כט) הגאון הפנים מאירות היה מגדולי דורו, נהג רבנותו בק"ק אייזענשטאט (שנשלח לשם ע"י השר הצדיק ר"ש ווערטהיימער ז"ל) למשך כ"ו שנים. כתב תשובות עם כל גאוני הדור כנראה בספרו, וכן חיבר ס' **כתנות אור** עה"ת. היה רבו המובהק של הגאון ר' יונתן אייבשיץ ז"ל (עי' **עצות דבש** ח"א דרוש ד'). כמו"כ היה מחותן עם הגאון החכם צבי וכו"ל, שבנו הגאון ר' יצחק אב"ד נעשויו היה חתן החכ"צ.

שנשתנה צורתו ונעשה תלתולי בשר וזרקתו לחתול ולא ידעה שזהו הלב הנמוס, וממילא ל"ק היאך היתה בריאה וחזקה קודם שחיתתה, דאווזות פטומות וניקב הושט שלהן והוי נבילה אעפ"כ הם שמיות ובריאות לפי שעה, ורק בחסר לב לגמרי יש לומר דא"א לחיות אף לזמן מועט.

ד) לא שייך לומר נשחטה הותרה ותולין להקל, דריעותא גדול לפנינו שבדקה וחיפשה אחר הלב ולא מצאה.

ה) כמה פוסקים סוברים דנאמנת מדין בעה"ב כשהוא בידו וע"כ נאמנת הריבה לומר שלא מצאה הלב.

ואף שאינו אומרת ברי לי, דינה כדין עד אחד מעיד על ספק טריפה, וכמוש"כ ה"טו"ז (סו"ס"י מ"ח) בד"ן עד אחד מעיד שראה מסמור תחוב בכרס ואינו יודע אם היה מפולש, נאמן לאסור כדין ספיקא דאורייתא.

ועל המעשה רב מהמהר"ל **מפראג** (הביא הסמיכת חכמים להיתר (שם סי' ע"ו - הו"ד במאמר א'), כתב ע"ז דמיירי שלא בדקו מיד רק אחר שעה לא מצאו הלב, בכה"ג י"ל

דאדם אחד כבר לקחו, משא"כ בנידון זה שבדקה תיכף וחיפשה אח"ז. אולם בסוף התשובה חוזר מדבריו ומסיק דלא מחזקינן איסור ותולין לומר שאכלה החתול מלומר שהיה חסרון או נימוק בהלב דסוכ"ס הכל בריא ויפה, "ואלו הוינא התם הייתי אוכל משופרא דשופרא".

ובמפתחות להספר הוסיף שהמדפיסים השמיטו מדבריו שאפילו בדבר שאינו מצוי ושכיח תולין להקל כדי להעמיד קבלתו, דהיינו שא"א לחיות כלל בלא לב, ומביא ע"ז ראי' מגמ' (ביצה ז.), ובח"ב (סי' קפ"ד) חזר והדפיסו והוסיף ראיות מגמ' (נדה ל"ב. מ.) ובזה מובן **הרמ"א** (סו"ס"י מ"א) עיי"ש.

הגאון החכם צבי השיב בקצרה ע"ד מחותנו (סי' מ"ח) וכותב, כיון שמודה בזה שא"א לחיות בלא לב אף רגע אחת, ממילא מוכרח ג"כ שא"א לחיות בלב נתמסמס כזה. ועוד דמהיכן לנו לבדות מלבנו חששות חדשות שלא אמרה הריבה, ואין דרכן של בנות ישראל כשרואות דבר משונה לזורקו בלי שאלת חכם.

והדמיון לניקב הושט אינו עולה יפה, דהתם אינו נבילה מחיים רק השחיטה אינה מועלת, ועוד דמי קא מדמית ניקב בושט לחסרון הלב מקור כל הגוף.

ומסיק "אבל הדבר ברור מכח ראיותיי שהוא היתר גמור מבלי שום פקפוק, ודבר ה' בפי מעכ"ת אמת באומרו אילו הוינא התם הייתי אוכל משופרי שופרי, כי כן הוא וברור ופשוט לאשר עינים בראשו, והחולק ע"ז חולק על האמת ואסר לן יונה מבלי משים".

(המשך יבא א"ה)

מעשה שהיה...

(ללומדי ה"ל בשר בחלב ותערובות)

בחג השבועות העל"ט לקח אחד כמה קרעפלען של גבינה (גבינה מכוסה בבצק וגם הבצק עצמה היה נילוש בחלב) ובטעות הניחם לרוטב של בשר רותח ע"ג האש, ולא היה ששים נגד הבצק של הקרעפל, אח"כ הסירים עם שעפ-לעפל והניחם עם הרוטב לתוך כלים של פארצעלאן, ובקערה האחרונה הניח רק קרעפל בלא רוטב, ואחד חתכו בסכין אז הכירו שהם של גבינה ולא אכלו כלום.

ונשאלה השאלה מה הדין הרוטב, הקרעפל, השעפ-לעפל, הטעלער'ס של חרס, הטעלער האחרונה שהניחו הקרעפל בלא רוטב, והסכין? (יש לעיין בד"ן עירוי, כלי שני, דבר גוש, דבוק, בלוע אי יוצא בלא רוטב, ומה הדין אם נתערב כלים הללו בין שאר כלים).

(נשאל מהגר"ם טייטלבוים שליט"א דומ"ץ דקהלתינו דירוש"ו)